

і прийомів навчання. Як свідчить практика навчання з біології, одним з ефективних методів, що розвиває творчі здібності учнів, є евристичний. А такий прийом, як застосування пізнавальних задач, дозволяє включити в роботу максимальну кількість учнів в класі. Цим самим створюються сприятливі умови для розвитку творчих здібностей більшості школярів на уроці. Наводимо приклад пізнавальної задачі для 7-го класу.

Задача. Свого часу В. Гарвей сказав, що природа нічого не створюючи зря, не дала серця тим тваринам, які його не потребують, і створила його лише тоді, коли виникла потреба у його функціях. 1. Обґрунтуйте висловлювання вченого або спростуйте його, спираючись на власні знання. 2. Якщо вам важко відповісти на питання 1, пригадайте: а) на якому етапі еволюційного розвитку тваринного світу виникло серце, б) які функції воно виконує у цих примітивних тварин. Яка будова серця в них? в) як вдосконалюється будова та функції серця у тварин, що еволюційно виникли пізніше? 3. Чому у таких організмів, як одноклітинні, кишковопорожнинні, плоскі та круглі черви серце відсутнє? Які клітини, тканини та органи виконують функції серця в них? 4. Який існує зв'язок між будовою серця тварини та загальним рівнем її організації (мається на увазі рівень розвитку більшості систем органів тварини)? 5. З чим пов'язане виникнення серця як центрального органу кровообігу у тварин? 6. Поверніться до першого питання і сформулюйте загальний висновок про правомірність слів В. Гарвея.

Питання задачі побудовані з метою організації евристичної бесіди на уроці. Перше запитання спрямоване на створення проблемної ситуації. Наступні питання розбивають задачу на декілька підзадач і поступово спрощують вихідне завдання. Наведена пізнавальна задача сприяє закріпленню як суто фактологічних репродуктивних знань (запитання 2а, 2б), так і потребує встановлення причинно-наслідкових залежностей між знаннями (питання 2в, 3, 4, 5). Застосування пізнавальних задач цінне ще й тим, що вони дозволяють встановлювати зв'язки між учнівськими знаннями різного рівня узагальненості. Наведена задача розкриває, наприклад, такі зв'язки між знаннями низького рівня узагальненості та високого рівня узагальненості, як:

- будова серця тварини – рівень організації тварини;
- будова серця тварин різних класів – еволюція кровоносної системи тварин.

А ось цей зв'язок характеризує залежність між знаннями високого рівня узагальненості. До речі його засвоєння можливе тільки після засвоєння попередніх двох залежностей:

- еволюція тваринного світу – загальне підвищення рівня організації тварин.

Власний досвід роботи з пізнавальними задачами дозволяє стверджувати, що вони сприяють розвитку особистості більшості школярів в класі.

О. Лаврентьєва

ДИДАКТИЧНІ ПІДХОДИ ДО СТРУКТУРУВАННЯ МАТЕРІАЛУ З МЕТОЮ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ УМІВ

У статті Лаврентьєвої Олени Олександрівни „Дидактичні підходи до структурування матеріалу з метою формування інтелектуальних умінь” надані принципи, що дозволяють закласти підґрунтя для конструювання

дидактичної системи. Однак їх використання є необхідною, але не достатньою умовою, з огляду структури інтелекту. Важливим фактором виступає особливість знань, які повинні бути структуровані у відповідності з закономірностями мисленнєвої діяльності.

In Elena Alexandrovna Lavrentjevoj's article "Didactic approaches to structurization of a material with the purpose of formation of intellectual skills" are offered principles, which allow to put in pawn bases for designing didactic system. However their use is necessary, but not a sufficient condition, proceeding from structure of intelligence. As the important factor feature of knowledge, which should be structured according, to laws of intellectual acts.

Формування інтелектуальних умінь передбачає включення як раціональної так і особистісної сфери учня. У нашому дослідженні ми будемо намагатися створити дидактичну систему, що дозволяє в рамках навчального процесу створювати умови для формування інтелектуальних умінь.

Якщо у структурі методів навчання окреслюється місце мисленнєвій діяльності учнів, то закономірності й принципи навчально-виховного процесу визначають сутність цієї діяльності. Проведений нами аналіз показує, що виділити принципи наочності, системності, цілеполагання, активності, мотиваційного забезпечення, етапності, міжпредметності, проблемності, диференціації такі, які повинні стати основою побудови спеціальної методики. (С.В. Лазаревський, І.Я. Лернер, В.Ф. Паламарчук)

Ця умова є необхідною для формування мислення, вона забезпечується змістом навчально-виховного процесу, але є не достатньою для формування інтелектуальних умінь з огляду структури інтелекту. Основною вимогою виступає особливість знань, які мають бути міцними, необхідними, достатніми та структурованими у відповідності із закономірностями мисленнєвої діяльності.

Організація системного знання вище ніж у ізольованих частин й функціонування системи забезпечується більш узагальненими вміннями. П.М. Ерднієв пояснює це явищем „самокорекції”, що забезпечується зворотною операцією, яка є у наявності при викладанні матеріалу у вигляді спеціально структурованих одиниць.

Структурування у дидактичному та методичному плані є процедурою, за допомогою якої основні елементи змісту навчального матеріалу вибудовуються в єдиних зв'язках та відношеннях, та відображають: логіку загально-історичного процесу пізнання та його результатів; технологію процесу розпізнання явищ, впорядкування їх у систему; виявляють та пояснюють сутність явищ; перетворюють їх. (Б. І. Коротяєв)

А.М.Сохор вважає структурними компонентами поняття та судження, графічно виявляє зв'язки та відношення між ними. За логічними процедурами опису, пояснення та перетворення структурує Б.І.Коротяєв. У В.Ф.Шаталова блоками є „опорні конспекти”. Існує напрямок, коли будуються різноманітні моделі з виділенням головного у матеріалі (В.Ф. Паламарчук). У підході В.Р. Ільченко структурування змісту відбувається на міжпредметній основі.

Принципами структурування є:

1. Виявлення цілісних, відносно самостійних систем, їх елементів,
2. Ранжирування матеріалу у системі:
 - 2.1. Описуючий матеріал (поняття),
 - 2.2. Пояснюючий (закони та їх доказ),
 - 2.3. Той, що наказує (принципи, правила, рекомендації по перетворенню).

3. Відтворення зв'язків та відношень. [1]

Отже мова йде не просто про розгляд системи, у якій одиницею виступає певна тема або її частина. Важливим є принципи, методи та прийоми, що формують процесуальні якості інтелекту. Процес структурування повинен відбуватися таким чином:

- Перетворення згорнутого пояснення у розгорнуте – разукупнення.

- Пояснення його логічну структуру та дидактичний аспект визначається формою зв'язку між аргументом та тезисом. Піраміда понять повинна завершуватися кульмінацією. (А.М. Сохор)

- Виведення приписів

- Виділення найменших одиниць засвоєння.

Структурування навчального матеріалу у відповідності з вище окресленими принципами та методами дозволяє досягти не тільки міцного засвоєння знань, а й завдяки спеціальному використанню розумових процедур сприяє формуванню інтелектуальних умінь.

Література:

1. Коротяев Б.И. Учение – процесс творческий: Кн. для учителя: Из опыта работы. – 2-е изд., доп. и спр. – М.: Просвещение, 1989. – 159с.

2. Лазаревский С.В. Формирование общеучебных интеллектуальных умений у старшеклассников (на материале дисциплин естественнонаучного цикла): Дис... канд. пед. наук: 13.00.01 – Киев, 1989, - 130 с.

3. Эрдниев П.М., Эрдниев Б.П. Системность знаний и укрупнение дидактической единицы // Советская педагогика. - №7. – 1975. – С.75-80.

О.В. Ковальська

ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ В СИСТЕМІ ОСОБИСТІСНООРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ

Важливим завданням сучасної освіти нашої незалежної держави є формування естетичних цінностей молоді, тому в наш час проблема естетичного виховання є актуальною.

Актуальність цієї проблеми полягає в неудосягненості можливостей освітнього процесу, який повністю не реалізує особистісний потенціал учнів, не стимулює їх до вільного самовираження, саморозвитку. І в свою чергу сучасний вчитель повинен переосмислити й переорієнтуватися, оновити свої форми й методи вивчення того чи іншого предмету. На сучасному етапі розвитку освіти існує необхідність в реорганізації системи навчання.

За основу поновленої освітньої системи, на нашу думку, необхідно брати:

- особистісноорієнтований підхід до організації навчання в загальноосвітній школі, який дасть можливість в певній мірі розкрити творчий потенціал учня, його самоутвердження в школі;

- неповторність індивідуальності кожного учня, що допоможе виховати естетично розвинуту, духовно багату особистість.

Поняття “естетичне виховання” в науковій літературі трактується як цілеспрямований систематичний вплив на особистість з метою її естетичного розвитку, а саме – формування творчо активної особистості,